

IDEEA REFACERII MITROPOLIEI ARDEALULUI ÎN PRIMA JUMĂTATE A SECOLULUI AL XIX-LEA

Ion Eugen Sârbu

În deceniile patru și cinci ale secolului al XIX - lea noua generație de intelectuali transilvăneni, în frunte cu Simion Bănuțiu, având ca bază ideologia și argumentele Școlii Ardelene, va pleda din nou pentru o biserică românească unică, prin restaurarea Mitropoliei Ardealului, având la bază sinodul ca for reprezentativ. Astfel necesitatea convocării unor foruri reprezentative în vederea soluționării problemelor proprii prezentarea revendicărilor naționale organelor de decizie ale imperiului, revine cu și mai mare vigoare în concepțiile noii generații care se ridică după 1830.

Ei se îndepărtează tot mai mult de modelul unei mișcări politice elitare, restrânse la un cerc de inițiați, pledând în favoarea unei modalități noi „democratice”, de susținere și promovare a revendicărilor națiunii¹. Iar în condițiile în care politica episcopală devine tot mai mult o piedică în calea afirmării programului politic, în sensul preconizat de noua generație, și neregulile din administrația diecezană, impun cu sârguintă ideea democratizării structurilor ecleziastice, convocarea sinodului ca for de decizie în toate problemele importante ale națiunii devine o revendicare principală a forțelor grupate în jurul lui Simion Bănuțiu².

În acest sens, plecând de la filozofia europeană a veacului al XVIII- lea, Bănuțiu redactează lucrări semnificative ca: *Soborul cel mare al episcopiei de Făgăraș*(1834) și *Mitropolia de Alba Iulia. O vorbă la timpul său despre*

¹ **Ladislau Gyemant**, *Mișcarea Națională a românilor din Transilvania între anii 1790 -1848*, București, 1986.

² *Ibidem*, p.168.

libertatea și unitatea bisericii românești (1854), la acestea se adaugă și *Discursul de la Blaj*(1848).

Aceste scrieri sunt puternic influentate de jansenism și galicanism, venit pe două căi în opera lui Bărnăuțiu: indirect din lucrările Școlii Ardelene și direct prin lecturile din Claude Fleury, care a încorporat deopotrivă amândouă tendințele³.

În primul său studiu, Bărnăuțiu este preocupat de emanciparea Bisericii Greco-Catolice de sub jurisdicția arhiepiscopului de Strigoniu, de conservarea ritului său oriental, amenințai de împrumuturi de tipul canonic romano-catolic și de democratizarea ei prin restabilirea vechii institutii a „Soborului Mare ”. În acest sens el face apel la *Istoria pentru începuturile românilor din dacia a lui Petru Maior*⁴.

Bărnăuțiu arată că „*dreptul bisericii românești de a ține Soborul mare în tot anul*” la care luau parte atât preoții cât și mireni, era bine garantat, iar „*arhiepiscopii celor vechi ai românilor care nevrând a cârmui biserica singuri avea doisprăzece bărbați aleși în sobor din cler, care de câte ori era de lipsă a se lucra ceva, lucru mai mare peste an, înștiintati de episcop se aduna și sfătuiau cu episcopul în locul Soborului Mare*”⁵. În spiritul lui Petru Maior, el denunță introducerea, în vremurile mai noi, a practicii romano-catolice în sistemul judiciar și de organizare bisericească, argumentând în ideea democratizării bisericii, necesitatea menținerii tradiției sinodice românești prin „*lucrarea slobodă a tuturor mădularelor bisericești potrivit cu dreptul cel neînstrăinat al libertății conștiinței*”⁶. Se precizează că „*biserica noastră au avut bună tocmeală ..., puterea de a pune legi și de trata despre treburile așa au fost stâmpărate încât episcopii nu puteau depune*

³ Pompiliu Teodor , *Interferențe iluministe europene* . Cluj Napoca, 1984 , p. 103.

⁴ **Simion Bărnăuțiu** , „Soborul cel mare al episcopiei Făgărașului „ în *Foaie pentru minte, inimă și literatură* , nr 4/5 1893 . p 26 .

⁵ *Ibidem*, p.28.

⁶ *Ibidem*, p . 34,

în treburile bisericesti singuri după capul lor, ci în sinoduri ce puneau legi și canoane și episcopii erau dator să chivernise biserica după canoanele acele, și aceasta e o tocmeală foarte minunată ... Că oricum judecata unui episcop , să fie cât de harnic , e totdeauna numai o părere simplă , și lui i se poate părea a fi ceva de folos, ce arătându-se înaintea Soborului s-ar afla a fi chiar stricăcios”⁷ . Această precizare pe care o face Bărnăuțiu nu este întâmplătoare deoarece acționând în spiritul acestor idei, importante forte ale clerului și ale intelectualității laice asaltează episcopul cu cereri privind intervenția la forurile oficiale în vederea convocării sinodului, iar această problemă devine unul din punctele esențiale în jurul cărora se conturează conflictul din anii 1843-1846 dintre cercurile din jurul episcopului Ioan Lemeni și opoziția condusă de Bărnăuțiu.

Tendențe în favoarea unei modalități democratice, de afirmare și promovare a programului național, se manifestă încă cu ocazia sinodului de instalare a episcopului greco- catolic Ioan Lemeni, în anul 1833, chiar dacă hotărârile luate se restrâng în principal la domeniul cultural, școlar și la organizarea bisericească⁸. Presiuni de convocare a sinodului, care să formuleze programul național, se exercită asupra episcopului în mai multe rânduri și în special atunci când Dieta Transilvaniei avea să ia hotărâri importante cu privire la națiunea română. Astfel, problema sinodului, ca for național se pune cu mare acuitate în zilele fierbinți ale dezbaterilor din anul 1842 în jurul problemei limbii, Vicarul Alexandru Sterca Suluțiu adresează un apel, în martie 1842, episcopilor Ioan Lemeni și Vasile Moga, în vederea convocării unui „*Sobor mixt religionario-national*”, la care să participe uniți și ortodocși, clerici și mireni, care să exprime poziția națiunii în ce privește „*limba , existența și cultura națională și a bisericilor noastre*”⁹.

⁷Ibidem, p. 35 .

⁸ **Ioan Micu Moldovan** , *Actele sinodale ale bisericii de Alba Iulia și Făgăraș* , 1872, p. 63 - 68; **Ladislau Gyemant**, *op. cit.* ,p.167.

⁹ L. Gyemant, *op. cit.* p. 168.

Însă această acțiune și altele care vor urma se lovesc de opoziția episcopului Lemeni, care nu respingea fătîș ideea sinodului, dar se pare că nu era dispus să renunțe, în favoarea unui for reprezentativ, la unele din prerogativele sale¹⁰.

Preocupări pentru sinodalitatea și democratizarea bisericii întâlnim și în mediul ortodox, acestea revenind în actualitate odată cu moartea episcopului Vasile Moga, în anul 1845. Numirea lui Andrei Șaguna în funcția de Vicar, până la alegerea noului episcop, cu sprijinul mitropolitului de Karlowitz, readuce la ordinea zilei confundarea dintre cele două orientări existente în cadrul ortodocșilor din Ardeal: cea favorabilă mitropolitului, care promova emanciparea cu sprijinul mitropoliei și cea care vedea ridicarea prin colaborarea interconfesională pe baze naționale¹¹.

Mai ales centrul românesc de la Brașov, impulsionat de Barițiu, militează pentru apărarea dreptului de alegere a episcopului în cadrul sinodului și extinderea acestui drept și asupra mirenilor, dar la rândul lor, vicarul Șaguna și consistoriul de la Sibiu, intervin și ei la începutul anului 1847 la Guberniu pentru acordarea dreptului de alegere a noului episcop. Deși în cadrul sinodului electoral de la Turda (decembrie 1847) dreptul de alegere fiind exercitat numai de către protopopi, cu acest prilej sunt exprimate revendicări insistente pentru convocarea mai frecventă în viitor a sinoadelor chemate să dezbată probleme interesând dieceza și națiunea în general¹².

Alegerile au desemnat candidați pe Ioan Moga, Moise Fulea și Andrei Șaguna, dintre care împăratul l-a desemnat în 5 februarie pe Andrei Șaguna.

În noul context marcat de tendințele de laicizare, modernizare și democratizare a vieții bisericești, curentul național a reluat vechile proiecte de unificare a celor două biserici prin constituirea unei biserici naționale pusă în slujba

¹⁰ *Ibidem*, p.168 - 169 .

¹¹ *Ibidem* , p. **158**.

¹² *Ibidem*, p. **170**.

intereselor emancipării, peste deosebirile confesionale. Dinspre episcopia orădeană preotul Petre Ratiu în 1842, canonicul Iosif Pop Sălăgean în 1845, au pledat pentru reunirea tuturor românilor în cadrele Bisericii Greco - Catolice și restaurarea Mitropoliei naționale. În 1846 *Foile* lui Barițiu pledează pentru unificare bisericească, frățietate, uniune și o ierarhie națională, readucând în atenția opiniei publice planul de unificare din 1798 și obstacolul ce l-a întâmpinat.

Astfel se inaugurează o dezbatere la care se angajează intelectuali din ambele confesiuni, ce se prelungește până la izbucnirea revoluției din 1848¹³. În tot acest timp, întâlnim în publicațiile vremii, dar mai ales în *Gazeta de Transilvania*, un apel la realism, spirit pragmatic, toleranță și frățietate. George Barițiu arăta că ambele confesiuni ale românilor sunt însărcinate cu scopuri și interese egoiste, însă el subliniază „*căci nu religia ci sângele, originea și știința limbii îl caracterizează pe fiecare cutare național delimitând astfel clar naționalitatea de confesiune în tentativa de solidarizare a corpului etnic peste deosebirile confesionale*”¹⁴.

În preajma revoluției de la 1848 ideea reunificării bisericilor și a „*Mitropoliei naționale*” dobândește contururi mai precise, iar dezbaterea în jurul acestei idei se desfășoară în contextul eforturilor pentru elaborarea programului național românesc.

În martie-aprilie 1848, în corespondența cu fruntași politici ardeleni, August Treboniu Laurian preconizează înlăturarea dezbinărilor între uniți și neuniți și restabilirea Mitropoliei române în Transilvania, care să aibă în subordine episcopiile românești din Timișoara, Arad, Vârset, Oradea, în Maramureș și Bucovina. Pentru o biserică națională, bazată pe o structură democratică și sinodalitate, pledează și

¹³ **Nicolae Bocșan**, „Națiune și confesiune în Transilvania în secolul alXIX- lea: cazul mitropoliei române”, în *Etnie și confesiune în Transilvania*, **Oradea**, 1994, p.140.

¹⁴ *Ibidem*, p. 141 - 142.

Axente Sever¹⁵.

Discursul, rostit de Simion Bămuțiu în catedrala Blajului, reflecta semnificativ și cuprinzător ideea unificării celor două biserici în numele sinodalității și unității naționale. El face apel la „uniune între toți fii națiunii noastre ... că precum sunt uniți cu limba așa se cade să fie uniți cu inima în toate lucrurile ... Națiunile conlocuitoare tot cu unirile i - au stricat pe români, odată cu unirile politice, apoi cu unirile religioase, și românii au făcut întotdeauna acea eroare mare că nu s-au unit între sine, ci spre scăderea națiunii noastre, cu străinii ... O astfel de uniune va apăra existența și libertatea și va lucra pentru cultura și fericirea națiunii întregi cu puteri sporite ...”. În continuare Bămuțiu face câteva precizări esențiale: „să nu cugete cineva că așa înțelege uniune dogmatică, confesională, religioasă prin uniunea de care vorbesc. Scopul meu nu e de a chema pe români la uniune confesională, ci la uniune națională, cu care au fost uniți între sine românii și atunci când nu erau pe pământ formele religiunilor celor de astăzi ... La această uniune îi chem eu pe români cu toată seriozitatea, pentru că sunt convins din profundul inimii că națiunea română nu s-a adunat aici ca să se facă unită sau neunită, ci să se facă liberă înainte de toate ... libertatea însă nu este legată de o religiune sau alta, ci trebuie să fie comună tuturor religiunilor; cei ce leagă libertatea de religiune, n-are idee nici de libertate nici de religiune ... Deci eu zic, să nu încercăm nici o uniune religioasă ca să nu tulburăm uniunea aceasta frățască națională ... Ce se tine de Unire sau Neunire, aceasta e un lucru al conștiinței trebuie lăsat pe sufletul fiecărui român ... Așadar românii să nu încerce nici o uniune religioasă, ci să întărească legăturile uniunii naționale ... problema națiunii nu se dezleagă certându-se pe pământ asupra unor lucruri, care nici în cer nu sunt definite”¹⁶.

¹⁵ Ladislau Gyemant, *op. cit.* p. 182.

¹⁶ Cornelia Bodea, *1848 la români. O istorie în date și mărturisiri*, București, 1982, vol I, p. 479 -

Poziția lui Bârnutiu, care subliniază importanța preponderentă a unității naționale în fața celei confesionale, se va impune și în programul Adunării de la Blaj din 3 / 15 mai 1848.

Se pare că această atitudine îl compromite pe Bămuțiu, în materie de religie, în ochii ierarhilor bisericești contemporani. Istoricul Augustin Bunea afirmă mai târziu: „*Autoritatea lui Bămuțiu în materie de religie este de multă vreme compromisă. El a fost contra religiei creștine, nu numai acelei catolice ci și a celei reprezentate de bisericile care s-au rupt de biserica Romei ... Totuși ca bărbat politic a avut cel puțin prudența de a respecta religiunea unei părți însemnate dintre români, atunci când în anul 1848 a rostit pe câmpul libertății din Blaj discursul său*”¹⁷.

Petiția adoptată de Adunarea de la Blaj dă o formulare destul de generală și vagă a dezideratului cu privire la biserica națională. La punctul doi se pretindea că biserica română „*fară distincțiune de confesiune să fie și să rămână liberă, independentă de la orice altă biserică ale Transilvaniei*”, în plus mai cerea „*restabilirea Mitropoliei române și a Sinodului general anual, după vechiul drept, în care sinod să fie deputați bisericești și mirenești*”¹⁸.

Astfel, după ce a traversat etapa Școlii Ardelene, care a susținut-o din punct de vedere istoric și canonic, sub influența Reformei catolice, etapa proiectelor de la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX - lea, care prevedea unificarea în cadrul Bisericii Greco-Catolice, ideea unificării bisericești prin restaurarea Mitropoliei naționale și a independenței bisericilor românești, cunoaște în cadrul Revoluției de la 1848 o ultimă etapă.

Revoluția de la 1848, având la bază argumentele Școlii Ardelene, formulează acest deziderat al unității bisericești, de pe o poziție nouă, națională integralistă,

480.

¹⁷ **Augustin Bunea**, *Chestiuni din dreptul și istoria Bisericii Române Unite*, Blaj, 1893, p. 108-110.

¹⁸ Cornelia Bodea, *op. cit.* p. 458.

cerută de necesitățile solidarității naționale modeme. Această mitropolie, independentă de orice jurisdicție străină urma să coaguleze în cadrele sale întreg corpul național românesc din Imperiu.

Organizată în acest fel, biserica putea deveni, în viziunea generației de la 1848, principala instituție cu rol în emanciparea și autodeterminarea națiunii, având la bază sinodul ca o adevărată reprezentanță națională. Însă modul practic, de traducere în viață a acestui deziderat, s-a dovedit a fi nu numai greu de realizat, ci chiar imposibil.

Pentru românii ortodocși, Revoluția de la 1848 a declanșat practic procesul separației de ierarhia sârbă și de organizare a ierarhiei naționale. Încă la 23 martie 1848, studenții români întruniți la Pesta au elaborat un program în șapte puncte, referindu-se în special la organizarea Bisericii Ortodoxe. Se preconiza separarea celor trei episcopii românești de la Vârset, Timișoara și Arad de Mitropolia din Karlowitz și unirea lor cu Episcopia de la Sibiu, sub conducerea unui mitropolit român, sinod anual compus din clerici și mireni, episcopi aleși din rândul preoților de mir¹⁹. Vicențiu Babeș și Ioan Arcas convoacă pentru 3/15 mai o întrunire la Pesta, unde a fost redactată *Petiția neamului românesc din Ungaria și Banat* care cerea ca ocârmuirea bisericească să fie cu totul neatârmată de Mitropolia Karlowitzului²⁰.

Aceste tendințe de a localiza problematica bisericească la eparhiile ortodoxe și de a aborda chestiunea dintr-o perspectivă strict confesională a declanșat reacții la românii din Transilvania. *Omagiul național* și-a exprimat nemulțumirea față de adunarea de la Pesta, pentru că se adresase exclusiv ortodocșilor și a renunțat la ideea unificării bisericești, lansând un apel la unirea bisericească a românilor: „*Bine ar fi ca să înceteze odată între români numirea de unit și neunit. Acest separatism*

¹⁹ N. Bocșan, *op. cit.* p. 145.

²⁰ *Ibidem*, p. 145 - 146.

nu mai poate avea loc ca în timpul sistemului vechi, când domnea principiul *divide et impera*. Românii ca fii aceleiași maici, au să dea mâna unul cu altul”²¹.

Pentru a se putea da viață dezideratului, cu privire la biserica națională preconizată în programul de la Blaj, era necesar ca episcopul din Sibiu, Andrei Șaguna, să fie atras de partea unirii cu Roma. Cu această speranță, Șaguna a fost așezat de elita Bisericii Unite în fruntea delegației trimise de Adunarea de la Blaj la împărat²². Însă după numirea sa ca episcop, el s-a arătat rezervat față de Unire și chiar împotriva ei²³.

De partea cealaltă, dieceza greco-catolică de la Blaj va rămâne fără episcop în perioada 1848-1850 după suspendarea lui Ioan Lemeni de către generalul Puchner²⁴. Totuși, inițiativa pentru realizarea mitropoliei unice și prin aceasta și a unirii bisericești, puteau veni, în anul 1848 și după aceea, din două părți: de la episcopul unit din Oradea - Vasile Erdely și de la episcopul ortodox din Sibiu - Andrei Șaguna²⁵.

Inițiativa venite din interiorul diecezei de la Oradea sunt semnificative și în ton cu hotărârea de la Blaj, mai precis închipuiau realizarea bisericii naționale, care să-i cuprindă pe toți românii, în cadrele Bisericii Greco-Catolice.

Episcopul Vasile Erdelyi a consultat sinoadele protopopești în vederea convocării unui sinod diecezan, care s-a ținut la 28 august 1848. Sinodul protopopesesc din Lugoj, ținut la 28 iunie, cere să înființeze încă două episcopii unite, una în părțile Sătmăruului și alta în Banat, Acestea împreună cu episcopia Oradei să nu mai fie supuse la Strigoniu, ci la Mitropolia din Transilvania „care cu ajutorul

²¹ *Ibidem*, p. 146 - 147.

²² Octavian Bârlea, „Mitropolia Bisericii Române Unite proclamată în 1855 la Blaj”, în *Perspective*, X, 37 - 38, 1987, p. 175 - 176.

²³ **Keith Hitchins**, *Conștiință națională și acțiune politică la românii din Transilvania 1700 -1868*, Cluj Napoca 1987, p. 168.

²⁴ George Barițiu, *Părți alese din istoria Transilvaniei*, Sibiu 1890, vol. II p. 674.

²⁵ O. Bârlea, *op. cit.* p. 177.

celui Preacurat cugetă a se putea cât mai degrabă a se înființa” Sinoadele protopopești din Careii Mari și Sfârnaș propun și ele înființarea a încă două episcopate . Insa sinodul din Sfârnaș avansează propunerea ca „din punct de vedere național să fie invitați cei de confesiune greco-orientală de un sânge cu noi, ca să se unească cu biserica unită, în așa formă, ca abandonându-se numirea de uniți și neuniți să fie o biserică română de rit oriental ”²⁶. In cadrul acestui sinod se mai preconiza „alegerea unui mitropolit român cu sediul în Transilvania”.

Cu toate acestea, chiar în anul 1848, Șaguna avea de gând să înceapă lucrarea de organizare a bisericii sale pe baze ortodoxe, și a căutat refacerea mitropoliei în cadrul Bisericii Ortodoxe, deviind astfel de la linia trasată de intelectualii uniți²⁷.

Din cauza poziției sale intelectualii uniți îl priveau, încă de la 1848, pe Șaguna cu rezervă în legătură cu fermitatea atașamentului său față de cauza națională. În ciuda reformelor sale bisericesti energice, pentru unii era încă un străin de la care cu greu se putea aștepta simpatie pentru cauza națională; altora li se părea să fie omul regimului, gata să se pună în slujba acestuia²⁸. În realitate el simpatiza cu aspirațiile intelectualilor români pentru o oarecare formă de autonomie, ca mijloc de îmbunătățire a stării materiale și culturale a poporului român, dar n-a putut deveni niciodată unul din ei. Instruit la Institutul Teologic din Vârșeț, Banat, pentru el „valorile eterne” reprezentau învățăturile creștinismului. El credea că orice progres al națiunii române va depinde de propășirea Bisericii Ortodoxe și de loialitate față de dinastia Habsburgilor²⁹. Dacă Șaguna nu a acționat integral în sensul dorit de

²⁶ **Ioan Boros**, „Anul 1848 și sinoadele protopopești și cel diecezan din eparhia unită de Oradea”, în *Cultura creștină*, XI, 1992, nr. 9-10, p. 174-175.

²⁷ O. Bârlea *op. cit.*, p. 179 ; Ioan Lupas, *Istoria bisericească a românilor ardeleni*, Cluj Napoca, 1995, p. 161.

²⁸ **Keith Hitchins**, *Ortodoxie și naționalitate. Andrei Șaguna și românii din Transilvania 1848 -1873*, București, 1995, p. 69.

²⁹ *Ibidem*, p. 70.

intelectuali nu a însemnat abandonarea politicii și a cauzei naționale .

Revoluția de la 1848, așa cum s-a arătat, a reluat ideea unificării celor două biserici românești într-o biserică națională, în sprijinul solidarității naționale, dar avansat și precedentă pentru crearea ierarhiilor autonome locale. Odată cu inițiativa episcopului Șaguna - care se bucură și de aprecierea cercurilor aulice - de restaurare a mitropoliei pe teren strict confesional, idealul unificării bisericilor și a Mitropoliei naționale peste deosebirile confesionale va fi abandonat³⁰.

Încă în 1848 Șaguna îl roagă pe ministrul Eotvos „*să-i dea voie de a ține la Sibiu un sinod la care să ia parte 44 de inși dintre preoți și de două ori atâția dintre mireni*“. Din cauza flăcărilor revoluției, episcopul n-a putut să-și ducă planul acesta la îndeplinire decât în primăvara anului 1850³¹. În acest timp campania episcopului Șaguna, pentru restaurarea Mitropoliei Ortodoxe și implicit a independenței față de Mitropolia din Karlowitz, continuă în special cu publicarea unei broșuri la Viena, în limba germană prin care se arată mai multe documente istorice ce confirmă că românii ortodocși din Ardeal au avut mitropolia lor proprie înainte de 1700, când a trecut Atanasie Anghel la Unire, iar dreptul românilor ortodocși de a-și avea mitropolia lor nu a încetat nicidecum. Planul lui Șaguna era ca în această mitropolie să fie cuprinși toți românii de sub stăpânirea habsburgilor, nu numai din Transilvania ci și din Banat, Bihor și Bucovina³².

Ilarion Pușcariu susține că Andrei Șaguna a abandonat proiectul de unificare bisericească din cauza caracterului efemer și nerealist al proiectelor propuse până atunci și mai ales că unificarea bisericească era concepută ca o trecere a românilor la unirea cu Roma³³.

³⁰ Nicolae Bocșan , *op. cit.* p . 149 .

³¹ Ioan Lupaș , *op. cit.* p . 161

³² *Ibidem* , p . 162 .

³³ Nicolae Bocșan *op. cit.* p . 150 .

O nouă încercare de a-l atrage pe Șaguna la Unire și indirect la dezideratul constituirii unei mitropolii unice, în cadrele Bisericii Unite, se înscrie în campania lansată de miniștrii Alexandre Bach și Leo Thun pentru a-i convinge pe românii ortodocși să se alăture Bisericii Greco-Catolice. Prin intermediul episcopului unit Alexandru Șterca Șuluțiu ei au propus ca Șaguna să-și conducă oamenii spre Unirea cu Roma, în schimbul acestui serviciu el urmând să fie numit capul Mitropoliei unite³⁴. Într-o întrevedere în doi la Viena, Șuluțiu i-a dezvăluit episcopului ortodox detaliile acestui proiect, însă Șaguna refuză, iar toate eforturile ulterioare de a-l atrage de partea Unirii au fost inutile³⁵.

În Biserica Greco-Catolică episcopul Oradiei, Vasile Erdelyi, a început demersurile pentru ridicarea eparhiei ardelene la rang de mitropolie. Acționând în conformitate cu hotărârile sinoadelor protopești, acesta a pledat în ianuarie 1850 la nunțiul apostolic din Viena în favoarea numirii unui arhiepiscop pentru românii uniți din Transilvania³⁶.

Pe când în cercurile elitei Bisericii Unite se mai nutrea speranța unirii celor două biserici și refacerea Mitropoliei naționale, evenimentele din cercurile de jos veneau să spulbere, o dată în plus, dacă mai era nevoie, acest ideal.

În acest sens protopopul unit din Cluj, Ioan Fekete Negruțiu îi scria lui Barițiu la 20/8 mai 1850: *„Aci pe la noi, între uniți și neuniți, domnește cea mai mare armonie și liniște. Uniții nu se amestecă în lucrurile neuniților precum neuniții între a uniților. De ați auzit ceva, din contră nu e drept: Uniții voiesc să rămână uniți, neuniții iarăși neuniți. Nimenea nu e tentat de o parte sau pe alta de a trage către sine”*³⁷.

³⁴ Keith Hitchins, *op. cit.* p. 174 - 175 .

³⁵ *Ibidem*, p . 176 .

³⁶ Nicolae Bocșan, *op. cit.* p . 156 .

³⁷ *George Barițiu și contemporanii săi*, vol. III, București, 1978 , p . 152 . (în continuare: *George Barițiu și...*).

Din acestea reiese că desi „*aci domnește armonia*“ în altă parte ar exista conflicte de ordin confesional. În acest sens găsim indicii în scrisoarea protopopului unit de Zlatna, Grigore Mihali, adresată lui Barițiu, la 18 iulie 1850: „*Io în toamna trecută când se încheia rezbelul politico-national am priceput că vom să avem rezbel religios. Io cred că nu e lucru din capetele nebunilor, ci a unora din cei mai înțelepți ...Io cred că precum nu e timp pentru certe între unire și neunire, tocmai așa nu e a lucra pentru ună unire religioasă a românilor*“³⁸.

După potolirea spiritelor de la 1848-1849, în viața românilor transilvăneni intervine un fenomen neplăcut: rivalitatea confesională între greco-catolici și ortodocși. Aceasta consta mai mult în „*frecușuri*” care nici pe departe nu constituiau un „*rezbel religios*”, după cum se exprimă cu spaimă Mihali³⁹.

Acestea se datorează, se pare, pe de o parte eforturilor de a extinde unirea printre ortodocși, iar pe de altă parte „*ofensivei*” Bisericii Ortodoxe împotriva uniților în zona Zărandului, care au provocat dezbinări între uniți și ortodocși⁴⁰.

În cele din urmă, refacerea Mitropoliei românilor din Transilvania nu s-a concretizat într-o acțiune unitară, menită înfăptuirii unei singure mitropolii, ci a câte unei mitropolii pentru fiecare din cele două confesiuni ale românilor transilvăneni: greco-catolică și ortodoxă .

Intelectualii români, adepți ai curentului național, își exprimă nemulțumirea față de abordarea „*chestiunii mitropoliei*“ din perspectivă confesională și militaează în continuare pentru o Mitropolie națională unică, peste deosebirile confesionale .

În acest sens Pavel Vasici îi scria la 12 / 24 aprilie 1851 lui Gheorghe Barițiu: „*dacă mitropolia nu putu fi română ca unită sau neunită nu fee va ferici ... Drept aceea nu mai e multă îndoială că noi stăm în ajunul dezbinării naționale totale, și*

³⁸ *Ibidem*, p. 107 - 108 .

³⁹ *Ibidem*, p. 109 .

⁴⁰ Keith Hitchins, *op. cit.* p. 177 ; Olimpiu Bârlea, *op. cit.* p.190.

că în scurt timp nu ne vom întreba dacă suntem români, ci uniți sau neuniți ...”⁴¹. La fel și Constantin Papfali, vicarul Hațegului, regretă nerealizarea dezideratului de pe „Câmpia Libertății“, scriindui lui Barițiu, în 23 august 1851: „Cu adevărat mai încântător și mai plăcut răsunet n-au putut fi în urechile și inima unui popor, decât au fost cel din Câmpul Libertății pentru poporul român, ca să fie una. Dară durere! practicabilitatea lui are greutatea peste închipuire, așa încât, la ceva asemenea, sunt silit a privi ca la un Eldorado, peste nemărginitele mări depărtate ...”⁴².

Referindu-se la neîndeplinirea acestui deziderat, Ioan Maiorescu se exprimă în 1854 în termeni duri. El face apel la românitate: „Aci nu e vorba de ce dogme are unul și de ce dogme are altul”. Principiul este în viziunea sa apropierea de popoarele romane „principiul va sta și atunci când toți românii vor fi ortodocși și toate celelalte popoare romane musulmane ... Eu știi numa una și aceasta e românească, principiu românesc: sângele nu se face apă, sângele e de la Dumnezeu, de altă natura sunt cele de la oameni (adică felul cum te închini). Cine ia drept pretext unire și neunire ca confesiuni religioase sunt toți niște ipocriți, draci împielitați sau fanatici rătăciți. Nationalist nu e nici unul, român nu e nici unul”⁴³.

În anul 1855, Timotei Cipariu mai spera încă în unificare: „Frecături între scaunele unite și neunite știu că sunt și au fost de când ne-am tăiat în două și nu vor mai înceta decât când ne vom aduna iar într-una ...”⁴⁴.

Însă toate aceste speranțe de unificare la vârful celor două biserici românești, au fost spulberate de realitățile istorice existente în Transilvania și în întregul Imperiu Habsburgic la mijlocul secolului al XIX-lea.

⁴¹ George Barițiu și..., p. 32.

⁴² Ibidem, vol. IV, p. 17.

⁴³ Ibidem, vol. I, p. 379.

⁴⁴ Ibidem, vol. IV, p. 314 - 315.

Concern for restoration the Metropolitan of Transylvania in the first half nineteenth century

(Summary)

In the decades fourth and fifth - nineteenth century new generation of Transylvanian intellectuals, headed by Simon Bămușiu, basis ideology and arguments Transylvanian School, will plead again for a Romanian church unique in restoring Metropolitan of Transylvania, based council as representative forum. Revolution of 1848 reiterated the idea of unification of the two Romanian churches in a national church , in support of national solidarity , but previous to create advanced and local autonomous hierarchies. Finally, restoring Metropolitan Romanians in Transylvania did not materialize into a unified action aimed accomplishment of a single metropolises , but how many of each of the two metropolises of Transylvanian Romanians denominations : Orthodoxe, Greek Catholic.

Cuvinte cheie: restaurare, mitropolie, Transilvania, secolul al XIX-lea, biserică.

Keywords : restoration, Metropolitan, Transylvania, nineteenth century, church.

